

Sertificēta eksperta atzinums par Skudrupītes dabiskās gultnes (meandrējuma) atjaunošanas darbu ietekmi uz zivju resursiem



Sagatavotājs:

Kaspars Abersons *Abeens*

Sugu un biotopu eksperta sertifikāta Nr. 055, izsniegt 11.03.2011., apliecina, ka eksperts ir tiesīgs sniegt atzinumus par sugu grupu „Zivis”.

Pasūtītājs:

Dabas aizsardzības pārvalde, reģistrācijas Nr. 90009099027, adrese: Baznīcas iela 7,
Sigulda, LV - 2150, Pierīgas reģionālās administrācijas direktora Andra Širova
personā.

Sigulda, 25.07.2012., atzinums sagatavots uz 10 lapām (ieskaitot pielikumus)

1. Atzinums sagatavots par šādu sugu grupu

Zivis un zivju resursi.

2. Informācija par ūdenstilpes apsekotā posmā

Ūdenstilpe apsekota 2012. gada 19. jūlijā, no pulksten 10.20 līdz 12.40. Apsekotā posmā veikta Skudrupītes vizuāla novērtēšana, fotofiksācija un zivju faunas uzskaitē trīs parauglaukumos. Divi parauglaukumi atradās posmā, kurā paredzēta gultnes atjaunošana, bet viens augšpus šim posmam.

Zivju faunas uzskaitē veikta ar elektrozvejas metodi. Parauglaukumā Nr. 1 uzskaitē veikta 100 m garā posmā visā upes platumā, parauglaukumā Nr. 2 uzskaitē veikta 50 m garā posmā upes labā krasta tuvumā, parauglaukumā Nr. 3 uzskaitē veikta 100 m garā posmā upes labā krasta tuvumā (50 m lejpus bebra dambja un 50 m augšpus tam).

Iegūtajām zivsaimnieciski izmantojamo sugu zivīm tika nomērīts garums un zivis atlaistas upē. Zivsaimnieciski maznozīmīgo sugu zivis tika fiksētas formalīnā un nogādātas laboratorijā, kur noteikts šo zivju garums un svars.

Kartogrāfiskais materiāls ar norādītu apsekotā posma atrašanās vietu un apsekotā posma fotoattēli apkopoti šī atzinuma pielikumā.

3. Teritorijas statuss atbilstoši aizsargājamām teritorijām noteiktajam statusam, teritorijas funkcionālā zona, ja atrodas ĪADT

Saskaņā ar Dabas aizsardzības pārvaldes interneta mājas lapā http://www.daba.gov.lv/upload/Image/Robezas/NP_Kemerij.jpg norādīto informāciju apsekotais upes posms atrodas Ķemeru nacionālā parka dabas lieguma zonā.

4. Atzinuma sniegšanas mērķis

Šāda atzinuma nepieciešamību nosaka 13.06.2006. MK noteikumu Nr. 475 „Virszemes ūdensobjektu un ostu akvatoriju tīrīšanas un padziļināšanas kārtība” 25.1. apakšpunktā. Atzinuma mērķis ir izvērtēt Skudrupītes dabiskās gultnes (meandrējuma) atjaunošanas ietekmi uz saimnieciski izmantojamiem zivju resursiem, ietiofaunas daudzveidību un aizsargājamām zivju sugām.

Atzinuma pasūtītājs par plānotajiem darbiem ir sniedzis šādu informāciju:

Skudrupītes dabiskās gultnes atjaunošana ir paredzēta projekta „Ķemeru nacionālā parka hidroloģiskā režīma atjaunošana” (LIFE NAT/LV/000160 HYDROPLAN) ietvaros. Gultnes atjaunošanas darbus paredzēts uzsākt 2015. gadā. Pašreizējā plānošanas stadijā informācija par izmantojamo tehniku un tehnoloģiju, kā arī cita detalizēta informācija nav zināma.

Paredzams, ka pēc meandrējuma atjaunošanas pārveidotā Skudrupītes posma garums palielināsies līdz 7 km.

pašlaik ietekmētā upes posma zivju faunas bioloģiskā daudzveidība ir neliela un šim posmam nav nozīmes zivju sugu aizsardzībā.

Ja darbi tiks veikti atbilstoši šī atzinuma 9.3. punkta nosacījumiem vērā ņemama ietekme uz zivju faunas daudzveidību un aizsargājamām zivju sugām nav paredzama. Paredzams, ka pēc 3 – 4 gadus gara pārejas perioda zivju faunas daudzveidība tīrītajā upes posmā var palielināties.

9.3. Nosacījumi darbības veikšanai

Skudrupītes dabiskās gultnes (meandrējuma) atjaunošanas darbu nelabvēlīgo ietekmi uz saimnieciski izmantojamiem zivju resursiem, zivju faunas daudzveidību un aizsargājamām zivju sugām ir iespējams samazināt veicot tīrīšanas darbus atbilstoši šādiem nosacījumiem:

1. neveicot darbus upes gultnē raudu un līdaku nārsta laikā (maiā un aprīlī);
2. iespēju robežās samazinot uzduļķojuma veidošanos un izplatīšanos Skudrupītē (no jauna izveidotos upes gultnes posmus ar pašreizējo gultni savienojot tikai pēc jauno posmu pabeigšanas vai citos veidos), kā arī novērst cita veida piesārņojuma (naftas produkti no tehnikas u.c.) risku;
3. pārvietojot noslēgtās vecās gultnes daļās iesprostotās zivis (ja tādas tiek konstatētas) uz jaunizveidoto upes gultnes daļu;
4. maksimāli ierobežot tehnikas pārvietošanos pa upes gultni.

Lai palielinātu dabiskās gultnes atjaunošanas pozitīvo ietekmi vēlams jaunajā gultnē veikt pasākumus potenciālo zivju slēptuvju izveidošanai un dzīivotņu dažādošanai (veidot lokālus padziļinājumus un paplašinājumus, ievietot gultnē akmeņus un citas potenciālās zivju slēptuves u.c.).

9.4. Ieteikumi zivju faunas stāvokļa uzlabošanai

Stabilas un daudzveidīgas zivju faunas pastāvēšanai nepieciešama arī laba ūdens apmaiņa un zivju migrācijas iespējas, tāpēc pozitīvā efekta nostiprināšanai pēc dabiskā tecējuma atjaunošanas vēlams iespēju robežās mazināt bebru darbības ietekmi uz upes gultni.

5. Ūdenstilpes un iktiofaunas apraksts

Ūdenstilpe

Skudrupīte ir salīdzinoši neliela ūdenstece Slampes upes kreisā krasta pieteka Tukuma novada teritorijā. Skudrupītes izteka atrodas aptuveni 3,5 km uz ziemeļiem, bet ieteka Slampes upē – aptuveni 6 km no apdzīvotas vietas „Slampe”. Skudrupītes kopējais garums ir 12,5 km, bet sateces baseina laukums $24,3 \text{ km}^2$. 20. gs. sešdesmitajos gados Skudrupīte faktiski visā tās garumā ir pārveidota par novadgrāvi.

Posms, kurā paredzēta gultnes pārveidošana atrodas Skudrupītes lejtecē. Vizuāli šis posms (parauglaukums Nr. 2 un Nr. 3) atgādina novadgrāvi, redzamas bebru darbības sekas. Apsekošanas laikā ūdens līmenis upītē bija paaugstināts, tās vidējais dziļums pārsniedza vienu metru, bet platums bija aptuveni 6 m. Upes gultnē daudz sanesumu, upes krasti un gultne stipri aizauguši.. Atsevišķās vietās upes gultnes tuvumā jūtama sērūdeņraža smaka.

Straumes ātrums apsekošanas laikā bija niecīgs – daži centimetri sekundē.

Upes augštece (parauglaukums Nr. 1) no lejteces atšķiras galvenokārt ar mazāku platumu (aptuveni 2 m) un vidējo dziļumu (aptuveni 40 cm).

Iktiofauna

Skudrupītes iktiofauna tās augštecē un lejtecē būtiski atšķiras.

Upes augštecē (parauglaukums Nr. 1 konstatētas trīs zivju sugas – ausleja (*Leucaspis delineatus*), deviņadatu stagars (*Pungitius pungitius*) un bārdainais akmeņgrauzis (*Noemacheilus barbatulus*). Pēc skaita šajā parauglaukumā dominēja auslejas, it īpaši šī gada nārsta mazuļi. Pieaugušas auslejas konstatētas ievērojami mazākā daudzumā un pēc skaita kopumā līdzinājās konstatēto deviņadatu stagaru daudzumam. Bārdainajiem akmeņgraužiem konstatēti tikai divi īpatņi. Saimnieciski izmantojamu sugu zivis Skudrupītes augštecē esošajā parauglaukumā netika konstatētas. Visticamāk, saimnieciski izmantojamo sugu zivju izplatību Skudrupītes augštecē ierobežo upes nelielais dziļums un platums.

Upes lejtecē esošajos parauglaukumos konstatētas tikai saimnieciski nozīmīgu sugu zivis – rauda (*Rutilus rutilus*), līdaka (*Esox lucius*), līnis (*Tinca tinca*) un asaris (*Perca fluviatilis*). Pēc skaita šajā parauglaukumā dominēja raudas, kuru īpatsvars pārsniedza 70 %. Vērā ņemamā daudzumā (18 % nokopējā zivju skaita) konstatētas arī līdakas, savukārt asarim un līnim konstatēti tikai atsevišķi īpatņi. Upes lejtecē zivju koncentrācija dažādos upes posmos būtiski atšķiras. Vislielākā zivju koncentrācija konstatēta lejpus bebru dambja esošajā parauglaukuma Nr. 3 daļā. Parauglaukumā Nr. 2 konstatēta tikai viena neliela (garums 16,8 cm gara) līdaka, savukārt augšpus bebru dambim esošajā parauglaukuma Nr. 3 daļā tika konstatēts viens līnis un viens 10,8 cm garš līdaku mazulis. Auslejas, stagari un bārdainie akmeņgrauži upes lejtecē netika konstatēti. Tomēr tas neizslēdz neliela daudzuma šo sugu zivju sastopamību upes lejtecē, jo zivju uzskaiti apgrūtināja salīdzinoši lielais Skudrupītes lejteces dziļums un stiprais aizaugums.

Zivju uzskaites rezultāti Skudrupītē liecina, ka kopumā šīs ūdensteces iktiofauna ir vērtējama kā trūcīga. Salīdzinoši nelielais konstatēto sugu skaits un nevienmērīgā zivju izplatība liecina, ka pašreizējais Skudrupītes stāvoklis nav piemērots daudzveidīgas zivju faunas pastāvēšanai. Neskatoties uz saimnieciski nozīmīgu sugu zivju konstatēšanu Skudrupītē, arī upītes zivsaimnieciskais potenciāls kopumā ir vērtējams kā niecīgs.

6. Īss piegulošās teritorijas raksturojums

Upes augštecei piegulošā teritorija tiek izmantota lauksaimniecībā.

Upes lejtecē upes labajā krastā atrodas pļava, savukārt kreisajā krastā sākas Lielā Ķemeru tīreļa malā esošais mežs.

7. Sastopamās īpaši aizsargājamās zivju sugas un to izplatības īpatnības, kā arī esošie un potenciālie apdraudošie faktori un to ietekmes vērtējums

Skudrupītes posmā, kurā paredzēta gultnes atjaunošana Latvijas un starptautiskajos normatīvajos aktos par sugu aizsardzību iekļauto sugu zivis apsekošanas laikā netika konstatētas.

Augšpus atjaunojamā upes posma konstatēta ausleja, kas iekļauta 1979.gada Bernes konvencija par Eiropas dzīvās dabas un dabisko dzīivotņu aizsardzību.

Iespējams, ka ausleja ir sastopama arī atjaunojamā upes posmā. Tomēr jāņem vērā, ka pašlaik atjaunojamā posma stāvoklis ir auslejām maz piemērots, kā arī tas, ka ausleja ir Latvijā plaši izplatīta zivju suga, kurai īpašu aizsardzības pasākumu īstenošana nav nepieciešama.

Kopumā var uzskatīt, ka atjaunojamam Skudrupītes posmam nav vērā ņemamas nozīmes normatīvajos aktos par sugu aizsardzību iekļauto zivju sugu aizsardzībā un saglabāšanā.

8. Konstatētie Latvijā un Eiropas Savienībā īpaši aizsargājamie biotopi, biotopi ar specifiskām izplatības īpatnībām Latvijā un konstatēto biotopu kvalitāte, citas bioloģiskās daudzveidības un ainavas saglabāšanas vērtības

Biotopi šajā atzinumā netiek vērtēti, jo attiecīgo jomu ekspertiem jāizvērtē 13.06.2006. MK noteikumu Nr.475 „Virszemes ūdensobjektu un ostu akvatoriju tīrišanas un padziļināšanas kārtība” 25.2. apakšpunktā paredzētajā atzinumā (atzinumos).

9. Secinājumi par plānotās darbības ietekmi uz ūdenskrātuves zivsaimniecisko potenciālu (zivsaimnieciskie zaudējumi atbilstoši 08.05.2001. MK noteikumu Nr.188 „Saimnieciskās darbības rezultātā zivju resursiem nodarītā zaudējuma noteikšanas un kompensācijas kārtība” prasībām), zivju faunas daudzveidību un stāvokli, kā arī nosacījumi darbības veikšanai un ieteikumi zivju faunas stāvokļa uzlabošanai

9.1. Iespējamie saimnieciski izmantojamiem zivju resursiem nodarītie zaudējumi un norādījumi to aprēķināšanai

Iespējamie zaudējumi analizēti, balstoties uz 08.05.2001. MK noteikumu Nr.188 9. punktā uzskaitītajiem novērtējamo zaudējumu veidiem.

- Zivju resursu tiešais zudums pieaugušu zivju, zivju mazuļu, zivju ikru un kāpuru bojāejas dēļ.**

Zivju bojāejas risks Skudrupītes gultnes atjaunošanas laikā ir saistīts galvenokārt ar iespējamo zivju ikru un kāpuru bojāeju. Zivis to jaunākajās attīstības stadijās nespēj patstāvīgi pamest kritiskās ietekmes zonu un ir jutīgākas pret vides stāvokļa izmaiņām. Zivju ikru un kāpuru bojāeja ir iespējama gan tos apberot vai izņemot no vides gultnes pārveidošanas darbu laikā, gan arī darbu radītā uzduļkojuma vai cita veida ūdens piesārņojuma iedarbības rezultātā.

Otrs nozīmīgākais zivju bojāejas riska faktors ir to iesprostošanu no jaunizveidotās upes gultnes norobežotās vecās upes gultnes daļās un bojāeju slāpšanas vai plēsēju darbības dēļ.

Nav izslēdzama arī pieaugušo zivju vai zivju mazuļu bojāeja darbu radītā uzduļkojuma vai cita veida ūdens piesārņojuma iedarbības rezultātā.

Tomēr kopumā, ķemot vērā salīdzinoši nelielo zivju daudzumu Skudrupītē un zivju nevienmērīgo izplatību šajā ūdenstecē, vērā ķemama apjoma zivju bojāeju gultnes atjaunošanas darbu laikā var novērtēt kā maz iespējamu.

- b) Zivju tiešas bojāejas izraisītā nārstojošo zivju skaita samazināšanās turpmākajos gados.

Prognozējams, ka zivju bojāeja nesasniegs tādu apjomu, lai izraisītu vērā ķemama apjoma nārstojošo zivju skaita samazināšanos turpmākajos gados.

- c) Zivju barības bāzes zudums, kas samazina attiecīgo ūdeņu zivju biomases pieaugumu.

Upes gultnes atjaunošana var būt saistīta ar zivju barības organismu bojāeju vecajā upes gultnē. Tomēr jāņem vērā, ka pēc meandrējuma atjaunošanas zivis iegūs jaunas potenciālās barošanās platības. Šī iemesla un salīdzinoši nelielās pašreizējās zivju koncentrācijas dēļ paredzams, ka zivju barības bāzes zudums neatstās būtisku negatīvu ietekmi uz zivju biomases pieaugumu Skudrupītē.

- d) Zivju dabīgo nārsta vietu zudums un zivju pirmsnārsta un nārsta migrācijas laikā tiem pielīdzināmi zaudējumi, kas samazina nārstojošo zivju skaitu un efektivitāti.

Paredzams, ka pēc pārejas perioda (1-2 gadi pēc meandrējuma atjaunošanas) zivju potenciālo nārsta vietu daudzums Skudrupītē palielināsies. Šī iemesla un nelielās pašreizējās zivju koncentrācijas dēļ paredzams, ka iespējamā īslaicīgā nārsta vietu samazināšanās zivju atražošanās sekmes Skudrupītē faktiski neietekmēs.

Zināmā mērā šī veida zaudējumiem var pielīdzināt arī zivju ikru un kāpuru bojāeju vai zivju nārsta norises traucēšanu, ko var būtiski samazināt veicot darbus ārpus galvenā zivju nārsta laika.

- e) Zivju dzīvotņu un ziemošanas vietu zudums, kas samazina attiecīgo ūdeņu zivsaimniecisko produktivitāti.

Pašlaik, spriežot pēc upes vizuālās novērtēšanas un zivju uzskaites rezultātiem, Skudrupītes zivju dzīvotņu kvalitāte atjaunojamā upes posmā nav piemērota daudzveidīgas un skaitliski lielas zivju populācijas pastāvēšanai.

Paredzams, ka daļējo pašreizējo dzīvotņu zaudēšanu nākotnē kompensēs upes garuma un zivīm pieejamo platību palielināšanās. Kopumā var uzskatīt, ka meandrējuma atjaunošanas nelabvēlīgā ietekme uz potenciālo zivsaimniecisko produktivitāti būs īslaicīga un perspektīvā (2 – 4 gadus pēc dabiskās gultnes atjaunošanas) šī posma zivsaimnieciskais potenciāls pārsniegs pašreizējo.

Balstoties uz dažādu iespējamo zivsaimniecisko zaudējumu veidu analīzi, var secināt, ka tūrišanas darbi būs saistīti ar galvenokārt ar īslaicīgu negatīvu ietekmi uz saimnieciski izmantojamiem zivju resursiem. Ja darbi tiks veikti atbilstoši šī atzinuma 9.3. punkta nosacījumiem var prognozēt, ka tūrišanas darbu negatīvā ietekme uz saimnieciski izmantojamiem zivju resursiem nesasniegs naudas izteiksmē aprēķināmu apjomu.

9.2. Ietekme uz zivju faunas daudzveidību un aizsargājamām zivju sugām

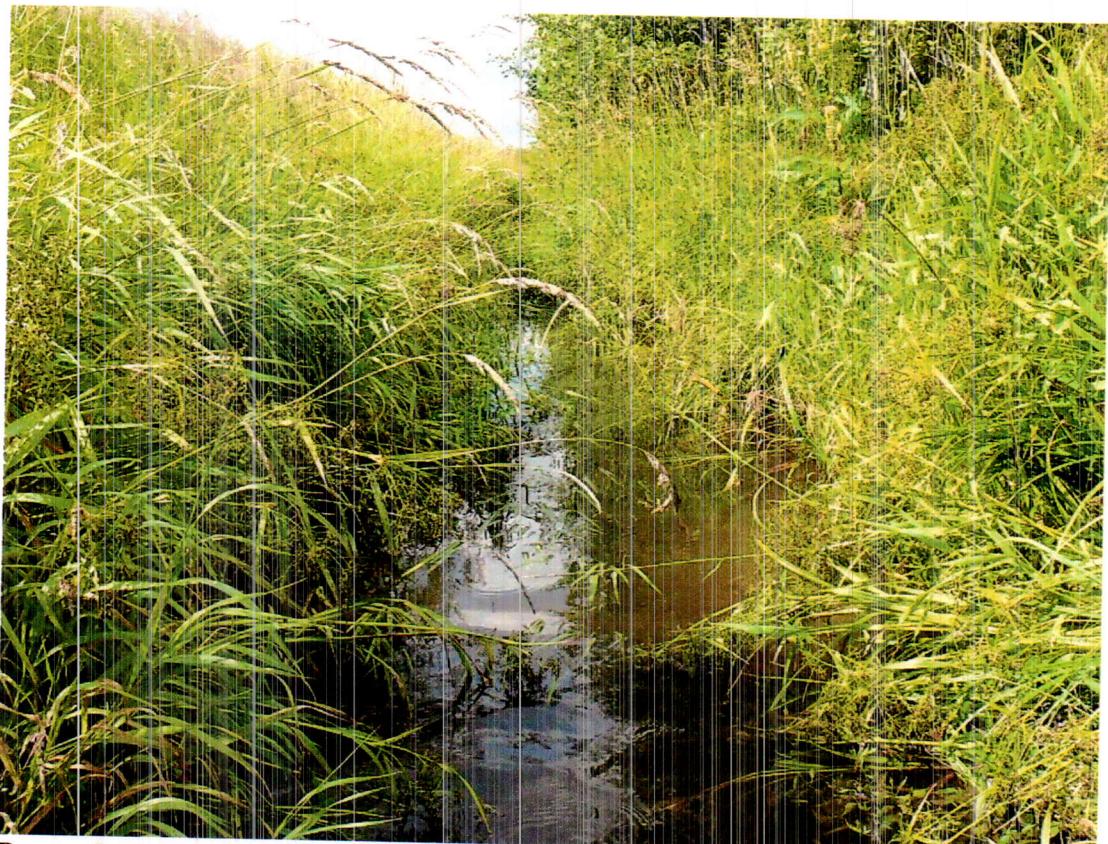
Skudrupītes dabiskās gultnes (meandrējuma) atjaunošanas darbu ietekme uz upes zivju faunas daudzveidību un aizsargājamām zivju sugām nosaka tie paši faktori, kas darbu ietekmi uz saimnieciski izmantojamiem zivju resursiem (izvērtēti atzinuma 9.1. punktā). Izvērtējot gultnes atjaunošanas darbu ietekmi jāņem vērā arī tas, ka

PIELIKUMS
Kartogrāfiskais materiāls un fotoattēli





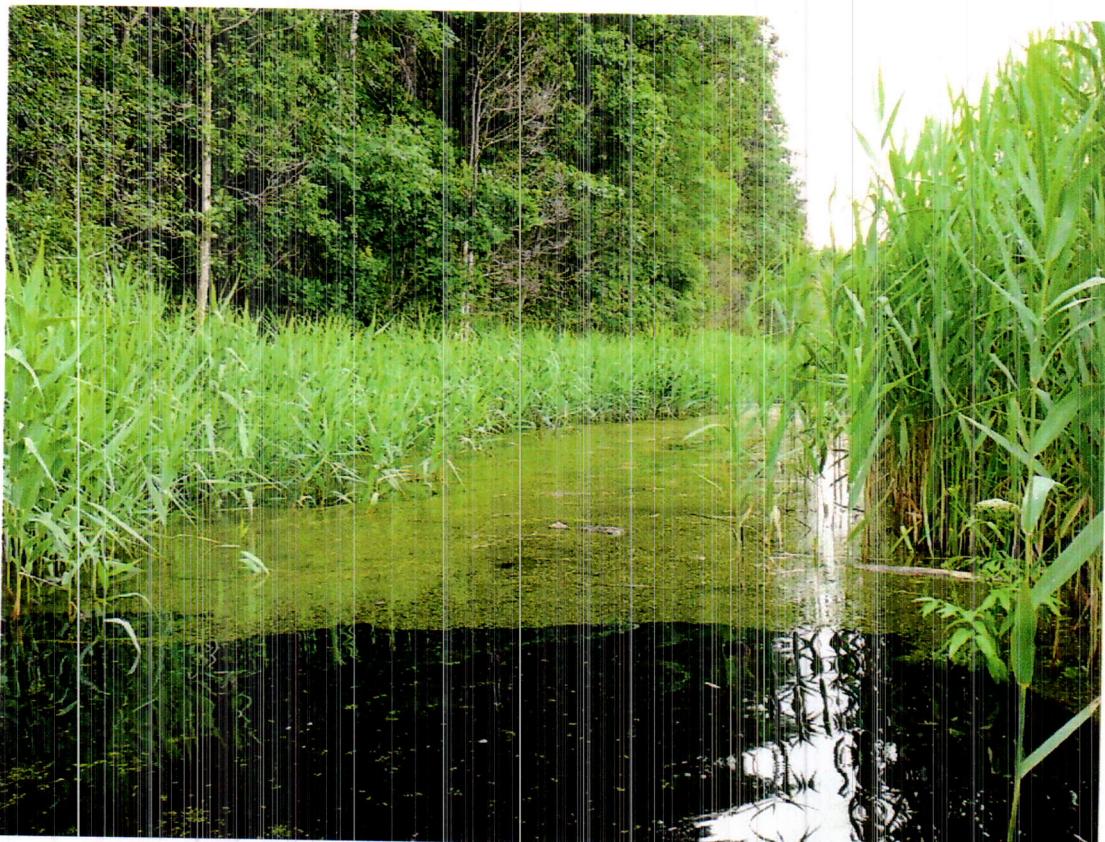
Parauglaukums Nr. 1, skats no krasta nogāzes augšas.



Parauglaukums Nr. 1, upes gultne sekla, šaura un stipri aizaugusi.



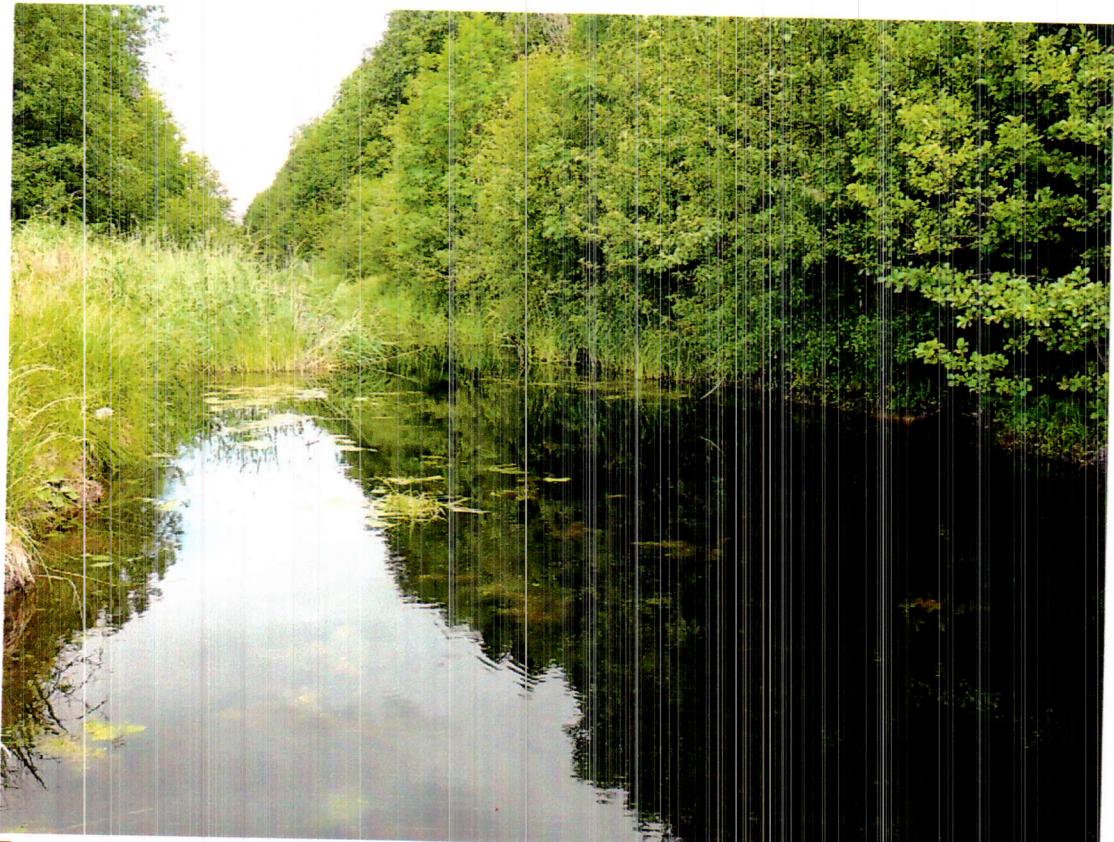
Parauglaukums Nr. 2, skats augšup pa straumi.



Parauglaukums Nr. 2, skats lejup pa straumi.



Parauglaukums Nr. 3, skats augšup pa straumi lejpus bebru aizsprosta.



Parauglaukums Nr. 3, skats augšup pa straumi augšpus bebru aizsprosta.